

Günahın İnsana Təsiri

Samir Quliyev¹

Abstrakt

Allah insanı məxluq kimi dəyərli bir varlıq olaraq yaratdı. Yaradılmış məxluqatların arasında insan ən mükəmməlidir. Mükəmməl sözü ən üstün olan bir dəyərdir ki Allah da bu dəyərli vücudumuzda bizə yol getmək üçün lazım olan hər bir şeyi qoymuşdur. Günahımızın olması bizə bu yolda dəyər tapmağımızı necə və hansı şəkildə doğru yol üzərində olmağımızı Allahı düşünərək və ibadət və itaət əməllərimizi saflaşdırmaq doğru istiqamət tapmalıyıq. Rəhman və Rəhim olan Allah bizlərə bu yolda dəyərli olduğumuzu göstərmişdir.

Açar sözlər

Allah, İslam, Quran, İnsan, Nəfs, Günah

¹ - İslam araşdırmaları fakültəsinin məzunu, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa Beynəlxalq Virtual Universiteti, Qum, İran

Giriş

Varlıq aləmində ən qəribə və ən maraqlı hekayə insan hekayəsidir. Allah tala insana çox böyük bir istedad verib və onu varlıq aləmində ən üstün tutmuşdur. Allah bütün məxluqatı insan üçün və insanı da özü üçün yaratmışdır. Yəni insanı özünə yaxınlaşdırmaq üçün xəلق etmişdir. Qurani kərim buyurur; “O, yer üzünü sizin üçün bir beşik etdi və doğru gedəsiniz deyə, orda sizin üçün yollar meydana gətirdi.”⁽¹⁾ Allah insanı doğru yol üzərində yaradıb, insanlar bu doğru yoldan saparaq günaha meyilli olmaqla yer üzündə fəsada səbəb olurlar. İnsan özünü günahlardan qorumaq, Allaha yaxın olmalıdır, insan iman gətirməyə cənnətə girə bilməz. Allahın rızasını qazanmaq üçün ibadətlər etməlidir. Allahın rızasını qazanmaq üçün həqiqi iman və saleh əməllər lazımdır. Belə bir işi gördüyümüz zaman hər hansı çətinliklərlə, sıxıntılardan qarşılaşa bilərik və buna görə də səbr etməyimiz lazım gəlir. İnsanın cəhənnəmə girməsinə vəsilə olan günahlardır, insanı dünya və axirətdə rahatsız edən günahlardır, insanın üzünü qaraldan rüzişini azaldan günahlardır, insanın ömrünü qısaltdan yenə günahlardır, yaradılmışların nifrətini qazanan günahlardır. Günahlardan gücümüz çatdığı qədər çəkinməliyik. Onun ucbatından bəzi dövlətlər və ümmətlər yox edilmişdir və cəzalandırılmışdır. Uca Rəbbimizə sığınaraq öz rəhmətiylə bağışlayıb həqiqi qullarının sırasına qəbul eyləsin. Amin!²

İnsan kimdir?

İnsan ruhən və cismən yaşayan bir varlıqdır. Cahiliyyətdə insaniyyətə verilən dəyər çox aşağı olduğundan məhz peyğəmbərlər tərəfindən müəyyən dövrlərdə bu tamamilə öz nizamını tapmışdır. Nədir insanlıq, əsas bu fikir hamı üçün bir başlanğıcdır. Allah insana verdiyi dəyəri Qurani-Kərimdə təsdiqləyir. “Biz insanı ən gözəl şəkildə yaratdıq”. Biz insanlar yaradılışdan bir fitrət üzərində yaradılmışıq. İlk öncə Rəbbimiz bizi yaradıb, bizə duyğu orqanları vermiş, düşünmək üçün ağıl vermişdir. Cismani və ruhani bir varlıq olmağımız bizi üstün etmişdir. Cismən yatırmaq, yeyirik, günümüzü dünyəvi işlərlə keçiririk və sonucu təlatümlə nəticələnən günahkar bir insan oluruq. Əslində bizlər doğru din üzərindəyik sadəcə biraz səyy edib Rəbbimizin bizə çatdırdıqları əmanətə əməli şəkildə riayət etməliyik. İnsan özünü ət və sümükdən ibarət olduğunu görməməlidir. İnsanı fərqli olan tərəfi zəatən yaradılışdan insan olmasıdır. Məsələn; insan başqa canlılardan (vəhşi heyvanlardan) zəif olmasına baxmayaraq, insan

² - Müraciət olsun: Qurani kərim, əz-Zuxruf, ayə 10

bunlara hökm edir. İnsan fərqli bir varlıqdır. İnsanlarda ruh deyilən və heyvanlarda olmayan bir üstün varlıqdır. İnsanın ağılı var bura aid olanlar idrak, xəyal, yaddaş, anlayış bu qüvvətlər ağıla bağlıdır. İnsan ruhunu bəsləsə imanını qüvvətləndirsə, Allahın əmirlərinə itaət etsə, əxlaqını düzəltmə, mələkləri də keçə biləcək bir qabiliyyətə malikdir. Əksinə, bunları etməsə, düşmən olsa, nəfsinə tabe olsa nə olar, Qurani kərim buyurur; “Yoxsa onların çoxunun (sənin dediklərini) eşitdiyini və ya düşündüyünü güman edirsən? (Xeyir) onlaryalnız heyvanlar kimidirlər, hətta daha azğındırlar. (çünki heyvanlar yaradılışın hədəf və məqsədi istiqamətindəki yollarını inistinklə düzgün gedirlər, bunlar isə yox!).⁽¹⁾” İnsan iki tərəfli bir varlıq olduğu üçün, cismini və ruhuna xidmət etməlidir. cismi xəstələndikdə necə ki ona qulluq edir dərman verir həkimə müraciət edir, eləcə də ruhunu diri tutmaq üçün Allaha iman etməsi, doğru olması, bəndə olması, Quran oxuması lazımdır ki ruhu bəslənsin. Əgər bunları etməsə nəfsi ona hakim olub cəhənnəmə gedər. Allah tala insana qiymət vermişdir, qiymət verməyinin də səbəbi onun ruhudur. Əsas olanda ruhunun qüvvətlənməsidir. Əgər ruh qüvvətləndirilməssə, bəslənməssə insan heyvandan aşağı olar. İnsanın heyvani sifətlərə yiyələnməsi onun cahil kimi yaşamaq istəyindən irəli gəlir. İndiki zaman ilə müqaisədə o dövrün cahilləri ilə bu dövrün arasında fərq bu dövrün cahillərinin mədəni cahil olmasıdır. Məsələn: Qadının və ya kişinin haram məclislərdə oturması, haram musiqilər dinləməsi, bu kimi şeytani vəsvəşələrin adını çəkmək olar. İlk öncə insan Əmmarə nəfsdən özünü azad etməlidir. Nədir əmmarə nəfs? Ərəbcə” Əmmarə nəfs əmr edən” deməkdir. Tərk etməli olduğumuz ilk mərhələ əmmarə nəfsdən xilas yolunu tapıb müalicə olunmalıyıq.³ Əmmarə nəfsi günah içində batmış bir nəfsdir, bu nəfs insanı cəhənnəm odunda yandırır. İnsanı pisliyə çağıran nəfs Əmmarə nəfs adlanır. Bu nəfsə mane olunmasa insan böyük günaha bata bilər. Məsələn: İnsanın yeməyə olan meyli təbii meylidir, amma bu meylə nəzarət olunmadıqda insan halal-haram, xeyir-zərər bilmədən qarnını doldurar. Belə insan nəfsi əmmarə halındadır. İkinci nəfs Ləvvamə nəfsdir. Ləvvamə nəfsin ərəbcəsi “Özünü qınayan nəfsdir”. Hər birimizin günahı olduqda özümüzü qınayırıq. Kaşki belə etməyəydim. Allah üzərində olan doğru yol yalnız din yoludur. Ləvvamə nəfsdə olan insan özünü qınayar, Allaha doğru yol alar. Üçüncü nəfs isə Mütəənnə nəfsdir. Bu nəfs ərəbcə”Arxayın qəlb” deməkdir. Arxayın nəfs artıq ilahi dərğahda bağışlanmış səbrli bir nəfsdir, mütləq cənnət əhlidir. Buna misal olaraq Həzrəti İbrahim Peyğəmbərin rəvayətini göstərmək olar. “Həzrəti İbrahim (ə)-ın oda Nəmrud tərəfindən atılarkən od İbrahim (ə) üçün sərin oldu. Bu hadisədə nə baş verdi? -İbrahim Peyğəmbərin oda atılması hadisəsində artıq arxayın qəlb Ləbbeyk Allah deyərək od onun üçün sərin oldu. Biz insanların qəlblərində yer tapmalıyıq. Necə ki, İslam Peyğəmbəri (s.a.v.) yaşadığı dövrdə insanları dinə dəvət etməmişdən öncə onların qəlblərini qazanardı. Qurani Kərim buyurur “Ey arxayın

³ - Müraciət olsun:..Furqan surəsi, ayə 44

olan nəfs dön Rəbbinə,sən ondanoda səndən razı olan halda “.Mütməinnə nəfs müxtəlif təhlükələri adlamış,ali dərəcəyə çatmış həmin nəfsdir.İnsan da məhz arxayın olmaq üçün öz Rəbbinə dönməlidir.İnsan elə bir varlıqdırki,gecə ikən yuxusuna haram qatıb Rəbbi ilə söhbət edər.Kainatda hər şey Allaha zikr edər,bununla yanaşı bütün canlılarda zikr edər.Hər Allah dediyimizdə bir daha ucalırıq.Uca olan Rəbbimiz bizə bütün nemətlərini əta etmişdir,bununla yanaşı biz yenədə şükr etməyi bacarmalıyıq.Qurani Kərim buyurur “Biz sizə doğru yolu göstərdik,isdər şükr et istər küfr”.İnsan kimdir soruşduqda Allahın yer üzərindəki möhürüdür.Ay nə üçün yenidən doğar,Günəş niyə batır,gündüz niyə gecə olar ,çəşmələr niyə axar,bunların hamısı insan üçündür.Kainatdakı bu qədər gözəlliklər insanın ixtiyarına verilibki həhat tapsın,hüzura qovuşsun,insan şükr etsin,ancaq insan nankordur.Baxar amma görməz,eşidər amma hiss etməz,qüdrəti daim özündən bilər.Bir vaxtlar Məkkə müşrikləri qızlarını diri –diri totpağa basdırardı.Peyğəmbərimiz onlara insan olduqlarını xatırlatdı,insanlığ hüzuruna çatdı.Varlığın dərki ondadır.O bizlərə göydən su endirər,Onun hüzurundasəslənib şükr edərik.Bizləri yox ikən yaradan odur.Öləndən sonra dirildib nəfəs verəndə odur.Biz düşünürük Allah insana necə dəyər verib?Bitkilər ,sular,ağaclar,daşlar,uca dağlar,meşələr hər şeyi insanın hüzuruna verib.Xalığın məxluqa etdiyi bəxşlər sonsuzdur.Bu dəyəri insana verən Allahdır.Bəs biz bunun qarşılığında Rəbbimizə necə şükr edirik.Sonsuz həmdlərə məxsus olan Allah deyər ki,mənim sizə ehtiyacım yoxdur.Çünki Allah sonu bilinməyən gözəlliyə məxsusdur.Mömin kəslər Rəbbinə gecə və gündüz şükr edər.Şeytanın vəsfəsələrinə qulaq asmaz, bunlardır möminlər.İnsan olmaq üçün gərək din əhlinə yaxın olsun.İnsan öz –özünə sual verə bilərki mən kiməm? Mən ehtiyac sahibiyəm ,mən ölmə məhkumam,mən yanlışları doğru,doğruları yanlış bilənəm.Vücudumuzun qocalması bizim əlimizdə olmadığı kimi ölümümüzdə bizim əlimizdə deyil.Alimlərdən biri meşəliyə gedər orada bir ağac ilə oturub düşünər və deyər ki,Allah mənim dəyərim nədir? Orada oturmuş alim ilə ağacın arasında bir it gəlib durar,alim deyər ağacın kökü (baş hissəsi) yerin altında səcdə edər və budaqları bar verər.Təvəzökar bir təbiət.Sonra itə baxar itin başı ilə şəhvəti bir istiqamətdədir.Alim özünə baxar başım şəhvətimdən üstün yerdədir.Allah ən uca yerdə aqlımı qərar verib.Qurani kərim buyurur; “İnsan var mələk kimidir insan var heyvandanda aşağıdır.Ey insan,özünü tanı : Sən ətrafında olan bir çox şeyləri tanılanda,lakin özünə ən yaxın olan nəfsi tanımırsan.İnsan imkan aləminin ağası,məhvəri və meyvəsi oldun,lakin bir şərtlə ki,üzərinə vacib olan əməlləri yerinə yetirib nəfsini pak saxlayasan.Allah bizə özümüzü tanımağımızdan danışır.Özümüz özümüzü tərbiyələndirib insan kimi yaşamağa başlamalıyıq.Lakin nəfs o qədər qəliz bir şey deyil ki,biz onun əlində giriftar qalmışıq.Nəfsimiz bizə əmr etsə sadəcə bunun əksini etməklə Allahın rızasını qazanmış olarıq.Bağbanın tərbiyə etdiyi ağacın iradəsi olmadığı halda,insanın iradə və istəyi onun başqa mövcudlardanda fərqləndirir.Bağban öz istəyi ilə və iradəsi ilə ağaca qulluq göstərir,ona su verib dibini yumuşaldır və artıq budaqlarını kəsir.Tam olaraq ağac

bağbana tabedir. Ağac şəraitə təslim olduğu halda, insan öz iradəsi ilə şəraitə təsir göstərir. Bir sözlə insanın tərbiyəsində onun istəyi əsas şərtədir. İnsanı bəzən bir tikə (qida), bir söz və ya bir baxış batırır. Bəzən bir kompyuter və ya televizor ekranındakı görüntü qəlbin bəzi duyğularının xıstələnməsinə, hətta ölümünə səbəb olur. Zahirən gözəl, həzz verici görünən şeylər aldadıcı ola bilər. Bu ləzzəti, bu istəyi istəyən nəfsimizdir, yoxsa ruhumuz? Bunun müəyyən edilməsi mühüm rol oynayır. Bəzən bir insana artıq söz deyəndə insan içində vicdan əzabi çəkir. Bəzən məclislərdə riyakarcasına söylədiyi bir söz mənən insani sindirir. Haram yolla qazanılmış bir tikə insanın axirətini məhv edir. İnsan bəzən deyər, mənim qəlbim təmizdir, bunu demək asandır, ama qəlbi qorumaq çətindir. Qəlbimizin zikrə namaza, oruca, ehtiyacı vardır. Elə isə Allahı zikir etməkdə, ikinci, üçüncü bilməməliyik, bunu birinci dərəcəli iş kimi saymalıyıq. İnsan dininə görə narahat olursa, həyacan keçirmirsə o öz nəfsini hesaba çəkməlidir. Qurani kərim buyurur; “Məni qınamayın öz nəfsinizi qınayın”. Şeytan burda hər şeyi mən etmirəm deyəcək şəkildə yazılıb, siz özünüzün nəfsinə baxıb düz nədir onu edin. Bəli insanda elə duyğular vardır ki, xəta ilə hər şeyi əldən çıxır. Artıq onları yenidən bərpa etmək, insan üçün çətindir. Böyük bir günah işləmək bir insanın iflic və ya qorxulu bir vəziyyətə salır. Bir əhvallatda buyurulur; “Günahkar bir insan dünyasını dəyişir, Muhəmməd Peyğəmbər (s.ə.v.) vəhy olunur ki get cənazə namazını özün qıl, özün dəfn elə, həmin məntəqəyə gəlib görür ki evi xarabalıqdadır, günahkar olduğuna görə dəfinində heçkim yoxdur. Peyğəmbər dəfn namazını qılandan sonra Allahdan soruşur ki İlahi məni bura niyə göndərdin, Allah buyurur; axır vaxtları idi baxdı gördü heç kəsi yoxdu, belə dua elədi “Ey dünyanın və axirətin sahibi rəhim elə o, kəsəki nə dünyası var nə də axirəti” məndə baxdım məndən başqa heç kimi yoxdur bağışladım”.⁽¹⁾ Bu qədər sadədir biz bu halnı Allahla tərəf getsək bağışlanırıq, əslində bağışlanmaq kiçik haldır, hara istəsək gedib çata bilərik. İşimizi ona həvalə edə bilsək axirətimizdə təmin edə bilərik. Tövbə qapısı hər zaman hər kəsin üzünə açıqdır. Qəlb mələklərin məskənidir, mələklər ordan çıxsa, yerini mütləq şeytan tutar. Buna görə də insan qəlbini, təfəkkürlə, zikir ilə, bəsləməlidir və onu şeytan yuvasına çevirməməlidir. Buna görə insan, qısa çəkən ibadətlərin kifayətlənməməlidir. Ona axirəti gətirəcək, müstəhəb ibadətlər ilə məşğul olmalıdır. İnsan öldükdən sonra cismi aradan gedir. Ruh isə həyata davam edir. Ölüm insanın yox olması deyildir, insan öldükdə ruh bədənə ayrılır, qiyamət gününədək bərzəx aləmində yaşayır. Qurani Kərim buyurur; “Daha sonra onu yeni bir məxluq olaraq yaratdıq”. Hər bir insan tək Allahlılıq fitrətində yaradılıb. Heç kim dünyaya günahkar gəlmir. İnsan ağıl sahibi olduğundan o, məhsuliyyət daşıyır və o əməllərinə görə cavabdehdir. Dünyada baş verən hadisələr insanın əməllərinin nəticəsidir. Kim özünü dərk edib tanıyarsa Allahda onu tanıyır. Onun əzəmətli olduğunu dərk etmiş olar. Allahı tanımaq insan kimi formalaşmaq deməkdir. İnsan kimi formalaşmaq, Allahın riyazətini, cənnətini, daimi olan rifahını qazanmaq deməkdir. Bizlər hər şeydən faydalanırıq bir insan kimi, məsələn; yemək, içmək, yatmaq, gəzmək kimi, cismimizi nə qədər sevirik, bəs bunu

ruhumuzada göstərsək necə olar,bax bunda insan kamillik ordusuna daxil olar.Əməllərimizin müqabilində bizlərə verilən mükafatın bizi əbədi olaraq cənnətdə var olmağımızı təmin edəcək.Dünyada nə iş görmüşdüksə qiyamət günü hamısı bir bir hesaba çəkiləcək.Dünya həyatında ikən cismimizin üzvlərini qorumaqnan sorğu-sual günü Rəbbim bizə əbədi həyat bəxş edəcək.

Allah insanın qəlbinə elə bir xüsusiyyət vermişdirki insanın göz yaşları onu islah edər.Namaz qılarkən belə ruhən rahatlıq tapıb göz yaşlarımız axır.Hər bir şeyə diqqət ayırdıqda görürük ki,Allah insan üçün yer üzünü necə, döşəyib.Ulduzları,ayı,günəşi,dənizi,dağları,varlıq aləmində olan hər şeyə baxdıqda görürük ki necə nizam ilə düzülüb.Allah bəndələrini tamam təmin edib.İnsanlarda elə bir hökümü vardır ki,hər şeyi onun ixtiyarına verib.Ondan başqa Allah yoxdur.O,öz müqəddəsliyində əzəmətlidir.Uşaqlar dünyaya gəndə tərbiyyə olunmuş halda gəlir.Uşaqların tərbiyyəyə ehtiyacı yoxdur.Uşaqlar dünyaya gələndə xalis günahsız halda dünyaya gəlir.Riya bilmirlər nədir,özlərini kimsəyə göstərmirlər,sadiqdlər,sadədlər,düz danışandrlar,səmimidrlər,yalanı qəmi qüssəni sonradan örgənirlər və o,İlahi tərbiyyəni sonradan yaşayaraq örgənmiş olurlar.İnsanlar dünyaya gəldiyi anda tərbiyyə olunmuş halda gəlirlər,sonradan tərbiyyələrini itirirlər.Ən gözəl tərbiyyə edən Allahdır.Özümüzü onun əlinə versək yenə əvvəlki halımıza qayıda bilərik.Tərbiyyə olunmasaq dəyərimizdə yoxdur.İnsan gərək özünə diqqət ayırsın.Cismimizə,gözəlliyimizə vaxt ayırıraq,xarici görünüşümüzə vaxt ayırıraq,amma ruhumuz batıb gedir.İnsan elə bir varlıqdırki Allah ilə rabitəsini kəsəndə imanı zəfləyir.Başımız qarışıb cismimizi doyurmaqnan.Cismani həyatı heyvanlarda yaşayır.Heyvanda yeyir,içir,yatır,dincəlir,baxır,insanda heyvanların etdiklərini təkrar edir.Bizim heyvanlardan fərqimiz.bizim ruhumuzun olması,ağlımızın olmasıdır.Ağıl insanın xilaskarıdır.Şeytanın olması insanların qiyamət gününədək imtahan olunması deməkdir.Qurani kərim buyurur; “İnsan ziyan içindədir.Yalnız iman gətirib yaxşı əməllər edən,bir-birinə haqqı tövsiyə edən və səbri tövsiyyə edən kimsələrdən başqa.⁽¹⁾Biz gərək Allaha iman gətirək.Şeytan çox həsəd aparan varlıqdır.Çünki o Allah dərğahından qovulub.İnsanın Allaha yaxınlaşmasında qəbul edə bilmir.Lənətə gəlmiş şeytan bəşərə təhqir gözü ilə baxaraq,”məni oddan,onu isə torpaqdan yaratmışam,od torpaqdan üstündür” demişdir.İndi həmin insan onun qovulduğu məqama sahib olurqu.Qurani Kərim buyurur; “Ordan (cənnətdən) aşağı en.Orda sənə təkəbbür göstərmək yaraşmaz.(ordan) çıx, çünki sən alçaqlardansan”. İnsan bəndəlikdə Allaha yaxınlaşmaq istəyir,şeytan isə insanı azdırmaq istəyir. O lənətlənmiş uzun müddət ibadət etməsinə baxmayaraq,sonda təkəbürlük edib özünü həlak etdi.⁴

⁴ - Müraciət olsun: Əsr, ayə 2-3 və Əraf, ayə 13

Əzəmət və böyüklük Allaha məxsusdur.Şeytanin cənnətdən qovulduqdan sonra belə dediyi nəql olunur; “İlahi,bəs mənim altı min illik ibadətlərim necə olacaq,cavabında nə istəsən, verərəm nidası gəlir.⁵ O da dedi;Mənə qiyamət gününə qədər möhlət ver,Allah tala buyurdu; sən möhlət verilənlərdənsən”.İnsan iki yol ayırıcındadı ya şeytanı seçib onun dalı ilə düşəcək yad ağına tabe olub,nizam intizama əməl edəcək.İnsan bəndə kimi müvəffəq olmaq üçün Allahın razılığını qazanmaq üçün,əbədi olaraq normal yaşamaq üçün,gərək öz nəfsi maraqlarından keçsin.İnsan kimi yadda qalmaq çətin işdir.İnsan təfəkkür etməlidir öz yaradılışı haqqında.”Məhbubundan uzaq düşmüş insan daim nigarandır.Bu nigarançılıq o,zaman zirvə həddinə çatır ki məhbubunu görə bilməyən insan bu məhbubun onu gördüyünü hiss edir.Buna oxşar halda “Nüdbə duasında rastlaşa bilərik.Orda İmam Zaman (ə) müraciətlə belə deyir; Hamını görüb səni görə bilməməyim mənə çətin gəlir.”⁽¹⁾İnsan Allahın varlığını dərk edə bilsə bu yolda müvəffəq olar.Allahın həqir bəndəsi,Cəfər ibn Hüseyn Şüştəri deyir; ”Gördüm cavanlıq dövrüm keçdi,qocalıq günlərim yetişdi bədənimin əzaları zəifləməyə başladı,ömrümdən altmış il ötdü,amma bu həyatda nə bir şey hasil etdim,nə də bir fayda gördüm.Düşündüm ki,həmən bu vəziyyətdə dünyamı dəyişəcəm,öz qafil və günahkar nəfsimə xitab edib dedim; Vay olsun sənə,nə qədər qafilsən,cavanlıq baharın küskün payıza dönüb.Əkin zamanı bir toxum da səpmədin,məhsulda yığmadın.Heç olmasa ömründən qalan bu iki günün qiymətini dərk elə.Öz məhsuldar ömür torpağını tələf etdin,buna görə də qalan bu qısa müddətdə əbədiyyət toxumu əkməyə tələs.Ömrünün sərmayəsini əldən verdin,qalan bu cuzi nemətin qədrini bil.”⁽²⁾ İnsanın dünyaya gəlməsinin məqsədi var.Bəzi insanlar deyərlər ki,biz yemək içməyə gəldik,bəzi insanlar deyərlər ki,biz kef çəkməyə gəldik əslində insanın dünyaya gəlməsinin qayəsi başqadır.insan yaradılış qayəsini bilsə qəlbi boş qalmaz.İnsan məqsəd ilə yaşayar,hər kəsin bir məqsədi vardır ki bu məqsədlərində qayəsi fərqli-fərqlidir,bəziləri deyər;mənim cibim dolu olsun,bəziləri deyər mən çox varlı olacam,bəziləri deyər mən məşhur olacam,məqsədsiz bir insan olmaz,hər kəsin bir məqsədi vardır.Bunların hamısı əsas məqsəddir? Yox əsil məqsəd Allaha qulluq etməkdir,Allahın rızasını qazanmaqdır.Çox pul qazanmaq,bu kimi fikirlər ilə yaşayanlar bunlar udularlar.Çox pul qazanmaq Allaha getmək üçün mane olmur,bunları adət halına salan ifrat həddində edən ziyana uğrayar.Buna məsəl olaraq həzrəti Süleyman Peyğəmbərin var dövlətini göstərmək olar.Mal,varlıq,şöhrət,bunlar məqsəd olarsa

⁵ - Mizhab yazdı, Allaha doğru.səh. 196 və Xəsəüsul-hüseyniyyə, səh. 3

insan ziyana uğrayar.Allah yol açdı insan məşhur oldu,bununla insan Allahın rızasını qazanmaq üçün yol tapmalıdır.Süleyman (ə) ın hər şeyi vardı,cinlər əmirində,heyvanlar əmrindəydi,külək əmrindəydi,belə bir sətlənəti var idi,Amma Qurani kərim Süleyman peyğəmbər üçün nə gözəl quldur demişdir.Məqsədımız Allah talanın rızasını qazanmaqdır.İşimiz bizə əsil məqsədimizi unutdurmamalıdır.məqsəd şöhrətli olmaq,varli olmaq deyildir,əsil məqsəd Allah talanın rızasını qazanmaqdır.İnsan qəlbən varlıda,şöhrətlidə ola bilər,amma bunlar günah etdikdə əldən çıxar və əzaba düşər olar.Günahlar üzündən Allah bəzi qövümləri məhv etdi və onları yerin dibinə keçirmişdir,Günahlar üzündən Allah bəzi kimsələrin üzərinə daşlar yağdırmışdır.Günahların ziyarı çox böyükdür,insani bu dünyada və axirətdə rahat buraxmayan günahlardır.Bu dünyada ayrıldığımız anda hər şey insan üçün qurtarar və qapılar bağlanır və sorğu sual başlayar.Tək qalacağımız o gecə bizə günahlarımız aman verməyəcək ki,ətrafımız nurlansın,bütün bədən üzvlərimiz əlimizdə olmuyacaq ki qoymayaq çürüsün.Yalnız mömin kəslər hidayət tapar dünya və axirətdə.Günahlar qısqanclıq duyğusunu da öldürür,günahlar üzündən işlərimizdə çətinə düşür,günahlar üzündən bir çox ruzilərdən də məhrum oluruq.İnsan günah edərsə qəlbi qaralar,günah işləməyə davam edərsə o ləkələr artar,qəlbin hər tərəfini əhatə edənə qədər.Çoxlu günah edərsə o kimsənin qəlbi möhürlənər.İnsan günahlardan çəkinməlidir.İçki içmək,zina etmək,haram yemək,qul haqqına girmək,yalan danışmaq,fəsad törətmək bunlar hamısı günahlardır,bu günahlara görə Allah tala insana bəla göndərir və qövümləri ümmətləri yerlə bir edir.Allaha şirk qoşmaq ən böyük günahdır.Bir çox gözəlliklərdən,ruzilərdən məhrum olmağımızın səbəbi işləmiş olduqumuz günahlardır.Günahlara yaxın durmamaq üçün və günahlardan qurtulmaq üçün dua etməliyik namaz qılmalıyıq və əməl etməliyik.Allah bizi hər cür günahlardan qoruyar.Dua Allaha sığınmaq üçün ən gözəl yoldur.Günaha düşmüş bir insan qulun qabağında əyilməz,amma dua edərkən Allahın qarşısında izzət ilə əyilər.Qul özü bilər ki heç kim onu bağışlamaz,o yenədə Allaha dönər.Dua Allah ilə insan arasında olan bir pəncərədir,bu pəncərəni bizim daim açıq qoynaqımız rabitəmizi gücləndirər.Biz ömrümüzü insan kimi yaşamaq istəsək,ruhumuzda olan istedadlar da ortaya çıxar.Təbiətə baxdıqda arı öz yuvasından çıxar və ruzisinə gedər geri qayıdanda hardan çıxıbsa ora girər.Arı harda çiçək varsa orda ruzisini tapar,qidası olan çiçək zibillikdədir və arı o zibillikdən başqa bir şey axtarmaz sadəcə qidası üçün ora gedər.Arıya verilən ruzi ilə o,ona qane olar.İnsanda ona verilən ruzi ilə qane olmalıdır,ona verilən həyat ilə qane olmalıdır,onun üçün gəldiyi dinə boyun əyməlidir,bu işdə şücaət göstərməlidir və möhkəm olmalıdır.İnsanı bədbəxtçiliyə aparan yol nəfsi azad buraxmasıdır,nə qədər ki insan

nəfsi qınamasa,onnan razı olsa,ona sən hələ cavansan qocalanda ibadət edərsən ruhiyyəsi ilə yaxınlaşar və cavanlığını insanlıqdan çıxmış bir heyvani hislər kimi yaşatsa sonu cəhənnəm olar.İnsan dəyərli olduğunu anlamalı,onun həyatında baş verən sıxıntıları,bəlaları,imtahan kimi qəbul etsə və bu imtahanın Allahın bir

rəhməti kimi qəbul etsə, Allahın rızasını qazansa mütləqdir ki bağışlansın. Allahın lütfü böyükdür onun rəhmətinə sığınaraq ona tərəh hərəkət etməliyik. Onun bizə verdiklərini və bundan sonrada verəcəklərini əsla heç bir varlıq verə bilməz, o yenilməz və qüdrət sahibidir.

İnsanın yaradılışı.

Allah insanı mükəmməl olaraq yaratmışdı.”Ana bətnində rüşeym (əmbriyon) üç zülmətin arxasında qalır:Qarın,rəhm və uşaqlıq.Bura elə bir yerdirki rüşeym qida əldə etmək və zərərdən uzaqlaşmaq üçün özü heç bir fəaliyyət göstərmir.Nə öz mənfəətini bilir,nə də özünü zərərdən qoruyur.Sonrada ana bətnində onun vücudu kamala çatır, bədəni möhkəmlənir, dərisi hava ilə uyğunlaşıb, gözləri işıq görməyə qüdrət tapır.Darısqa bətdən geniş dünyaya çıxır.”⁽¹⁾Sonradan ana ona süd verir, yavaş-yavaş hər şeyi tanımağa başlayır.Uşaq böyüdükcə Allahı tanımağa başlayır.Uzun ömr yaşayacağını hiss edir.Lakin nə vaxtsa ölümü bilsəki yaxındır o öz həyatından ləzzət almaz .Həmçinin insan ömrünün çox olmasına əmin olsa o uzun ləzzətlər ardınca qaçmaz.O, ömrünün sonunda tövbə edəcəyinə ümüdvar olaraq daim öz şəhvetinin dalınca gedəcək.Lakin Allah belə bir əqidədən razı olmaz , onu bağışlamaz.Qurani Kərim buyurur :” Hər kim zərrə qədər yaxşı iş etmişsə onun qarşılığını görəcəkdir, hər kim zərrə qədər pis iş görmüşsə onun qarşılığını görəcəkdir.”⁽²⁾Quran hər bir şeyi bəyan edən kitabdır.Azmış insanlar şeytanın tüğyanı dalınca gedirlər, onlar ilk yaradılışını unudaraq fəsad törətmək üçün can atırlar.Zahirən gözləri var görmürlər, qulaqları var eşitmirlər, dilləri var danışmırlar, onlar düşünürlərki doğru yoldadırlar.Mən deyilən qüvvəni içimizdən yox etməliyik,özümüzü susuz hiss etməliyik.Allah bizə buyurub ,şeytan altı min il Allaha ibadət etdi.Sonra Adəm (ə) ın adı çəkilən kimi,küfürü ortaya çıxdı.Şeytani nəfsani istəklərimiz bizi bir neçə il geri salır,hətta mümkündürki ömrümüz boyu ziyana uğrayaq.Allah insani gözəl şəkildə xəlf edib,axı insan özünə niyə zülm edir.⁶

Şeytanın Allahın qanun vericiliyini qəbul etməməsi,onun fitnə-fəsad istəməsini göstərir.Onun qururu,istəyi,imkan vermədiki insana səcdə etsin.Bu məqalədə insan və şeytan arasında fərq çoxdur,insanlar var Allahın görüşünə tələsir,insanlar var nəfslərinin dalınca qaçır.⁷ Hər ikisinə baxdıqda, Alahı istəyən də,ölümə yaxınlaşır, şeytanın dediklərini edən yəni nəfsinə bağlı olanında ömrü ölümə yaxınlaşır.Ölümün var olması günahkari dirildməlidir.Allaha olan istək bütün isanların qəlbində var.Qurani Kərim buyurur; “Bilinki qəlblər ancaq Allahı zikir etməklə aram tapar.”⁽¹⁾İnsan ilahi neymətləri dərk etməklə,onda ibadət şövqü yaranır,ən yüksək mənəvi dəyəri Allaha pərəstişdə görür.”İnsanların ibadətləri üç

⁶ - Müfəzzəlin Tövhid. Səh-24

⁷ - Zəlzələ, ayə 7

hissəyə bölünür; birincisi,cəhənnəm əzabı qorxusundan Allaha ibadət edənlər,ikincisi,cənnət və mükafat əldə etmək məqsədi ilə Allaha ibadət edənlər,birincidən və ikincidən tam fərqli olaraq,üçüncü qisim insanlar,yalnız Allahın razılığını əldə etmək üçün ibadət edirlər.”⁽²⁾ Bu ibadətlərdən görünürki,hər üç ibadət növü axirətin xeyirli olması və ruzisinin olması deməkdir.”İnsanlar qəlbin əslində sağlam yaradıldığını da bilirlər çünki hər bir körpə fitrətlə yaradılır.Lakin həmin sağlamlıq və paklığı günahların toz-torpağı nəticəsində yaranmış qaranlıqla əldən verirlər.”İnsan qüdrətli olmasını istəyir.Hər bir insan onu öz daxilində hiss edə bilər.İnsan çalışır,can atırki bu qüdrətindən daha da qüdrətli olsun,bu istəklər günah üzərində özünü birüzə verməsin.”Bütün bunlarla yanaşı,insan bu ali istiqamətdə,təbiyələndirilməlidir.Oxuduğu dualarda.qıldığı namazlarda,etdiyi bütün yaxşı işlərdə bu əməllərin savabına yox əməlin özünə və əhatə dairəsinə baxmalıdır.”İnsan özünü sevdiyi kimidə öz elimini və biliyini sevir.Əbədiyyətə olan sevgi insanın özünü istəməyindən gəlir.Əbədi qalmaq istəyi daim insan fitrətində var.Buna görə də daim yaşamasını istəyir.Təbiyyət gözümüzün önündə ölüb dirilir,fəsilər gəlib gedir,gecə gündüzə qarışır,bu bir hikmətdir.Fəsillərin dəyişməsi Allahın bizə göstərdiyi bir neymətdir,yayda təbiət diri olur,qışda isə təbiət ölür və bunu bizə unutturanda günahlarımızdır.Bizim Allaha möhtaclığımız var.Bu istək və ehtiyac bizi doğru yola aparır.Möminlərin qüdrəti nə qədər çoxalsa,onların qüdrəti Allah qarşısında bir o qədər də özlərini aciz hesab edərlər.Başqa insanlara qarşı daha təvəzökar olarlar.Şübhəsizki bunlar onların elmi və dünya görüşündən yaranır. Nəticə; bütün bunlardan bu nəticəyə gəlirik ki insan özünü zəif və aciz bilsə,təvəzökar olar və təkamül yolunu özü-özü üçün asanlaşdırar.Əksinə insan özünü daha qüdrətli bilsə dahada qürurlanacaq və təkəbbürə düşüb özünü günahkar edəcək.Qüdrət əldə etməyin heç bir eybi yoxdur.Həqiqi qüdrətin nə olduğunu anlamalıyıq.Bizim qüdrətimiz öz əlimizdə deyil bu Allaha məxsusdur.Alahın qüdrəti daha böyükdür.Qurani Kərim buyurur; “Ona; Allahdan qorx-deyildiyi zaman lovğalıq onu günah törətməyə davam edir.”Qüdrətə çatmış bir insan bəzən onu saxlamaq üçün təhlükəli işlərə əl atır.Deməli qürura düşməmək üçün Allahı unutmamalıyıq.⁸

Allah nəyi yaradıbsa heç bir şeyi boş-boşuna,məqsədsiz,hikmətsiz yaratmayıb hər şeyin bir məqsədi vardır.Allah yaratdığı məxluqat içərisində insana qiymət vermişdir.Cənnəti və cəhənnəmi insan və cinlər ilə dolduracağını bildirmişdir.Cənnət neymətlərin olduğu yerdir,cəhənnəm əzabların olduğu yerdir.Allah belə qərar vermişdir,yaradanların bir qismini cənnətə bir qismini cəhənnəmə qoysa o,zaman cəhənnəmdəkilər sual verə ki Ya Rəbbi bizi niyə bura qoydun,yəni xəta olar,Allah ona görə də bu dünyanı imtahan yeri olaraq yartmışdır.Allah insanı dünyaya göndərir,ağıl verib,seçim verib,bir də insanlara yol göstərən bir Peyğəmbərlər göndərmişdir.Bunuda insanlardan göndərmişdir.Dünyanın yaradılış məqsədi onun axirətinin qazanmasıdır.Allah

⁸ - Bax: Rəd, ayə 28

insana bir iradə vermişdir ki insan bu iradəni gözəl şəkildə sərf etsin.Allah buyurub; oğurluq etməyin,zina etməyin,yalan deməyin,heç kimin malına əl qoymayın,qumar oynamayın,bunların hamısına əməl edilərsə insanlar da yer üzündə hüsur içində yaşayar.Axirətdəki mükafatı isə cənnət neymətləridir.Dünya sevgisini insan qəlbinə salmamalıdır.Dünyanı sevən ora meyl edər,orda qalar nəticədə axirət əldən çıxar.İnsan dünyaya gələr can qazanar,böyüyər güc qazanar,gücünü verdiyi qərarlardan alar,əgər verdiyi qərar ədalətli olubsa,ədalətində insan olubsa onda kamil olar.”Canlar canını tapar ölsədə bədəni ölər,amma o,sonsuzdək yaşayar.”⁽¹⁾Həyatımızda belədir nəse çatışmayanda insan kamil olmur.Kamil olmayanada bəşər deyilər bəşərdə dəri deməkdir,dəridə bir vaxtan sonra çıxib gedər.Amma o,sonsuzədək yaşayar.İnsan o,zaman insan olar.İnsan torpağın altında qalsada ölməz haqqa aşıqdır çünki.”Ölən heyvan imiş aşıqlər ölməz”⁹

İnsanın yaradılışı mükəmməl,bədəni və ruhu,bu mükəmməlliyini imanı ilə ibadətləri ilə əxlaqı ilə saleh əməlləri ilə yüksək hədəfləri ilə və ən son iman ilə şərəfli və dəyərlı şəkildə Rəbbinə çatmaq cənnətə yetişməkdir.İnsan hər şəkildə əxlaqını və imanını qorumalıdır.İnsanın şərəfi ləyaqəti onun yaradılışındadır.Allah insanları yaradılmışların ən üstünü tutuub,başqa yaradılanlara verilməyən neymətlər insana verilib.İnsan istər kafir olsun istər zalım olsun istər mömin olsun,Allah insanları bir potensial varlıq kimi yaratmışdır”.İnsan Allahın qatında təqvalıdırsa üstün olar,təqvalı deyilsə heç bir dəyəri də yoxdur.İnsanlıq bir ailə kimidir,bir insanı öldürmək bütün insanları öldürmək kimidir,bir insanı diriltmək bütün insanı diriltmək kimidir,buyurmuşdur,Hız Peyğəmbər (sav)”.İnsan özünə dəyər qiymət və üstünlük verməlidir.İnsan Allah üçündür,Allah üçün olmayan insan başqası üçündür.İnsanın Allahdan başqasına tapması öz-özü ilə müharibəyə çıxmasıdır,bu dünyada Allah üçün hər şeyini itirmiş insan bir fəlakətnən üz-üzədir.İnsan oğlu Allahın bir əmanətidir.

İnsan dəyərlı bir varlıqdır.Allah görünən və görünməyən varlıqlara yəni cinlər və insanlara dəyər vermişdir.İnsan seçim edən bir varlıqdır,Allah nəzərində dəyərlı bir varlıqdır.İnsan öz dəyərini biləsi üçün gərək Allahı tanısin.Özünü tanımaqdan keçər bu yol,özünün necə bir varlıq olduqunu və nə üçün yaradıldığını bilməlidir.Yaradılışların ən gözəli insandır,dəyərlı olmaq çox mühüm bir məsələdir,bir kəsə dəyər verəndə həməən insan qarşı tərəf üçün çox əziz olur,dəyərini verdiyimiz hər hansı bir əşyanında bir çəkisi var.Əslən bu dəyərlı hər bir şey biz ona yaxın edər.Allahın da bizə verdiyi dəyər,bizim onun daha dəyərlı olduğunu və ondan başqa dəyərlı bir şey olmadığını anlamamız lazımdır.İnsana hər bir yol göstərildi,ona bu yolda hər şey verildi,onun üçün hər şey aydın oldu.Bütün məxluqat Allahın qullarıdır,daşlar belə Allahı zikir edər,onlar danışarlar ama insanlar onu duymazlar,yalnız bəsirəti açıq olanlardan başqa.İnsanlar onlara

⁹ - Yunus Əmrə

verilən vaxtdan səmərəli istifadə etməlidirlər,öz halları haqqında vəziyyətləri haqqında,durumları haqqında fikirləşməlidirlər,ki mən nə edirəm hardayam,ildən-ilə qocalıram,aləm gedir Allaha tərəf.İnsan bu dünyaya birimtəhan kimi baxsa işləri düzələr,buranın dəyərini bilər,bura çox önəmlidir,bura keçid kimi baxsın,burdakı hallardan,burdakı neymətlərdən,fürsətlərdən istifadə etsin.İnsan keçid kimi baxmasa bu dünyaya nəticəsi çox pis olacaq.İnsanda hüsur olmalıdır rahatlıq olmalıdır ki,bəşər kimi formalaşsın,qəlblər narahat olmamalıdır.Allah bizlərə haqqı batildən ayıran ağıl qüvvəsi vermişdir.Ağlımız ən üstün bir yerdə dəyər tapmışdır,bu dəyərli olan ağlımız nə heyvanda nədəki təbiətin hər hansı bir yaranışında var.İnsanın fitrətində Allah istəyi var,bu istək ağıl ilə müqayisə olunduğunda və dəyərləndirildikdə haqqı batildən ayıran bir tərbiələnmiş bir vücut yaranar.Bizə lazım olan görməyə göz,eşitməyə qulaq,nəfəs almaq üçün burun,yerimək üçün ayaq,və s.lazım olan hər bir şeyi əta etmişdir.Yatmağımız belə bizi Allahdan ayrı salmamalıdır. Bizə verilən bu dəyər ki var bizi ən üstün bir kəs etmiş,buna görə də Allaha həqiqi ibadət etməliyik.Əslən Allahın bizim ibadətlərimizə ehtiyacı yoxdur,o hər bir şeydən münəzzəhdir,əsil ibadət olunası odur.Ondan başqa ibadət olunası varlıq yoxdur.Ucadır və əzəmət sahibidir.

GÜNAHI ARAŞDIRMAQ

Günah ərəb dilində “Zənb”,“isim” və məsiyyət sözləri ilə ifadə olunan günah xəta,itaətsizlik və üsyankarlıq mənasını daşıyır.Həm ərəb dilində həm də başqa dillərdə günahın ümumi mənası,qanundan boyun qaçırmaq deməkdir.Bu barədə Qurni kərimdən misal gətirmək olar; “Hər kəs Alaha Peyğəmbərinə itaət edərsə,Allah onu (ağacların) altından çaylar axan cənnətə əbədi olaraq daxil edər” buda Allaha və Peyğəmbərinə itaət etməyib günah edərsə Allahda onu cəhənnəm oduna daxil edər.Qurani kərim buyurur; “Onu rüsvay edici əzab gözləyir.”⁽¹⁾Bu ayədəndə başa düşmək olurki,həm dünya qanunlarından həm axirət qanunlarından boyun qaçırmaqla günaha düşür.Günaha düşməklə insan bir çox xeyirli əməlləri unudub əzab-əziyyət içində yaşamaqı üstün tutur.Buda insani xeyir işlərdən uzaqlaşdırır.Oğurluq,qeybət,adam öldürmək bu kimi şeylər insan həyatını puç edər.Qeybət,yalan,töhmət,iftira,qəzəb,həsəd,riya,tamah,təkəbbür,kin-küdurət bunların hər biri bir milləti məhv etməyə qadirdir.İmam Həsən (ə) buyurmuşdur; “Bütün günahlar bir evə yiğisə o,evin açarı yalan olar.”⁽²⁾Günah kiçik yalan olsa belə onu dilə gətirməməliyik və günahın unudmalılığı.Bu səbəb yaradar ki biz Allaha tərəf gedərik.Günahi düşündükcə dənə insanı izlər və bizi rahat buraxmaz.İnsanın günahi xatırlaması onu günaha sövq edər.İmam Əli (ə) buyurur; “Hər kəs günah haqda fikirləşsə bu onu günaha tərəf çəkər.Hər bir insanın qarşısında iki yol var;küfr və iman.Küfr şeytana ibadətdir və insani cəhənnəmə doğru çəkər.İman isə Allaha itaətdir insani bəhşətə aparar.insani imandan uzaqlaşdırıb küfrə sürükləyən əsas amil şəhvet və qəzəbdir.Qəzəb və şəhvet sönən

kimi insan əvvəlki halına qayidir.”Rəvayətlərdə buyrulurki “Mömin günah etdikdə,Allah bu günahi qeyd edən mələkləri yeddi saat yubatmaqla mömindən tövbə gözləyir.”¹⁰

İnsan özünə nəzarət etməlidir ki,baş verən günahlar,insan üçün təhlükə yaratmasın.Etdiyimiz günahlar,bizi bir daha sövq edir ki,həmən günahı bir daha edək.Çünki günahın ləzzəti nağd olduğu üçün bu ləzzətlərdən nəfsimiz keçə bilmir.Nəfsimizi kontrol etməknən,günaha meyilli olmağımızı söndürməliyik.Keçici ləzzətlər daimi ləzzətlərin yanında heçnədir.Nəzarətimizə keçirə biləcəyimiz bizdə olan şəhvani istəklərə ifrat həddində yaxınlaşmamaqdır.Hər bir istəyin orta həddi var biz nə ifrat həddini nə də ki təfrit həddinə düşməkdən,yalnız orta həddi tapmaqdan bu məsələnin həll yolunu tapmalıyıq.Şəhvət daim insanda baş qaldiracaq bir istəkdir.Şəhvət hissi insanı cəhənnəmə apara biləcək sürətli yoldur ki,buna nəzarət olunmasa,insan heyvani bir varlığa çevrilər.İnsan öz nəfsini acılıqla və şeytanın yollarını bağlamaq istəsə nəfsi Allaha təslim olub üsyankarlıq və həddi aşmaqdan dayanacaq və nəticə etibarlı ilə dünyada məhv olmayıb,onu axirətdən üstün tutmayacaq.Bütün günahların mənbəyi şəhvət qüvvəsidir.Şəhvət qüvvəsinin mənbəyi yemək və içməkdən ibarətdir.Yemək yeyən insan həddindən çox yeməklə özünü yükləyir gecəni yatıb qalır və beləcə ömrünü ziyan içində keçirir və qəlbi daşlaşır.Ona verilən nemətlər əldən çıxır.Cinsi ehtiras kontrol edilməsə və ağıl vasitəsi ilə etidal həddində saxlanılmasa insanın həlak olması üçün ən böyük amillərdən biri sayılır.Cinsi ehtiras ifrat və təftit həddini aşsa insan ziyana uğrayar.Cinsi ehtirasın ifrat həddində olması ləzzətlər içində saxlanması öz iradəsini yox olmasına gətirib çıxardar.İnsan Allaha doğru getməkdən məhrum olar.Belə olan halda insan pis və əxlaqsız hala düşər.Ağlımız bizim hakim yerimizdir və o qərarı verər nəticə yaranar,ağlımız şəhvətə xidmət etdikdə süst Allaha itaət etdiyində güclü olar.Qurani Kərim buyurur; “(ya Peyğəmbər) mömin kişilərə de kigüzlərini haram edilmiş şeylərdən çevirsinlər (naməhrəmə,haram şeylərə və haram səhnələrə baxmasınlar) örvətlərini (zinadan) qorusunlar.”⁽¹⁾Dil insanın böyük neymətlərindən,dəyərli və yaxşı üzvlərdən sayılır.İnsanın bu kiçik üzvü balaca olmasına baxmayaraq,çox böyük xəta və üsyankarlıq məqamına sahibdir.Onu öz başına buraxan həlak və ziyankarlığa uğrayar.Buna görə də dilimizi kontrol altında tutmalıyıq .” Rəvayətə görə,bir gün Əmirəlmüminin İmam Əli (ə) küçədə bihudə və mənasız sözlər danışan bir kişini gördükdə dayanıb belə buyurdu “ ey kişi! Sən bu sözlərlə səni qoruyan iki mələyə Rəbbinə çatdıracaqları bir məktubu yazdırırsan! Elə isə dərdinə dərdinə dəyən sözləri dilə gətir və sənə fayda verməyəcək sözləri danışma”!⁽²⁾İnsan boş-boşuna danışsa ömrünü bihudə verər.İnsan öz dilinə görə də qiyamətdə hesaba çəkiləcəkdir.İnsan dili vasitəsi ilə

söz gəzdirməsi onun həlakına səbəb olar. qurani kərim buyurur; “Çox eyib axtarana söz gəzdirənə xeyrə daim mane olana (zülm) etməkdə həddini aşana günaha batana; kin saxlayana, daş ürəkliyə, (kobud və eyni zamanda) əslə nəbəbi bilinməyən haramzadəyə (itaət etmə).”⁽¹⁾ Qəzəb insanı cəhənnəmə aparan bir yandırıcı yoldur. Qəzəb qəlbi qaraldır, ağılı öldürür. Qəzəbin səbəb və amilləri bunlardır; təkəbbürlük, zarafat, özünü bəyənmək, iztehzə, zəlillik, eyib axtarmaq, hiylə etmək, bunların hamısı pis və xoşa gəlməzdir. Həmin amillərdən hər hansısı insan vücudunda olsa insanın şəfa tapması qeyri mümkündür. Buna görə də qəzəbi aradan aparmaq istəyən insan bunlara müxalif çıxmalıdır. Bu yolda zəhmət çəkmək lazımdır. Onları tanımaq insan belə bir xoşa gəlməz xüsusiyyətlərdən üz döndərir, onların çirkinliyinə qarşı nifrət edir. İnsan qəzəbləndikdən sonra bilməlidir ki, şeytan ona qalib gələcək və bu alovu söndürməsi insan üçün vacib olan bir amildir. Buna görə də insan qəzəbləndikə ayaq üstə olduqda oturmalı, əyləşən halda olduqda uzanmalı, həmişinin soyuq su ilə dəstəmaz almalı və qüsl etməlidir. İslam Peyğəmbəri buyurub; “Sizlərdən biriniz qəzəbləndikdə dəstəmaz alıb qüsl etsin! Çünki həqiqətən də qəzəb oddandır.”⁽²⁾ İnsan qəzəbləndikdə intiqam ala bilmir, çarəsizlikdən bunu fikir halına salıb, ağılı məşğul edir və qəlbinə salıb kin yaranır. Başqasına qarşı nifrət hissi yaranır. Bir insana müəyyən bir nemət verildikdə, digər insan, o nemətə görə narahat olur. Bu nemətin aradan getməsinə istəyəndə həsəd yaranır. Əksinə bunu etməməklə özünə həmin nemətdən arzulamaqla həsədi aradan aparmaq olar. Qurani kərim buyurur; “(Ey möminlər!) Kitab əhlindən bir çoxu təbiətlərindəki həsəd (paxıllıq) üzündən sizi, iman gətirmiş olduğunuz halda, yenidən küfrə sövq etmək istərlər.”⁽³⁾ Özünü bəyənməyin fəsad və ziyanları həddindən artıq çoxdur. Özünü bəyənmək təkəbbürün amillərindən biri olduğu üçün insanı təkəbbürə tərəf sürükləyir. Təkəbbürdə bir çox fəsadlar yaranır. İnsanın öz günahlarını unutması və onlara heç bir etina etməməsi o, cümləyəndir. Çünki belə insan özünü gördüyü əməllərinin araşdırılmasından ehtiyacsız görür.”¹¹ Özünü bəyənməyin nədanlıqdan başqa heç bir səbəbi yoxdur. Özünü bəyənməyin müalicəsi onun ziddinə getməklə mümkün olur. İnsana vacibdir ki, öz həyatını ağıl ilə bu təhlükələrdən qorusun. Buna görə də insan, həyatını təhlükəyə atan xəstəliklərdən, həlak edici xətalardan uzaqlaşması daha vacibdir. Qurani Kərim buyurur; “Ey möminlər! Hamınız Allaha tövbə edin ki, nicat

tapasınız!”¹²

İnsani bu vəziyyətə gətirən isə təkrar-təkrar günah etməsidir. Günah haqda fikirləşmək qəlbi qaraldır, pakliyi aradan aparır. Allah ilə insan arasındakı rabitəni yox edir. Bu hadisələr insanın namazında təsir edir. Namaza ehtinassız yanaşır. Günaha aludə olan şəxs gündən-günə şeytana boyun əyir. Qurani kərim buyurur; “Şübhəsiz ki, şeytan sizin düşməninizdir, sizdə onu düşmən sayın. O öz

¹¹ - Qələm, ayə 11-13

¹² - Seyid Abdullah Şübbər, Əxlaq.səh 225. Müəllif.

tərəfdarlarını od sakini olmağa çağırır.”⁽¹⁾ Onun daim pusquda olduğunu, sizi bir an belə rahat buraxmayacağından əmin olun. İnsan bundan qəfləttə qalmamalıdır. İslam bir tərəfdən insanları təqva pəhrizkarlığa dəvət edir, digər tərəfdəndə günahların qarşısını törədən amillərin qarşısını alır. Məsələn; İslam müsəlman şəxsi günahkarla oturub durmaqdan, günah məclisində iştirak etməkdən, hətta günah haqqında fikirləşməkdən də çəkindirir. İslam tarixinə nəzər salanda görürük ki doğrudanda bunlara əməl olunan vaxta qədər nadir hallarda insanlar günaha aludə olur. Rəvayətlərdə günahkarı danlamaq qadağan olmuşdur. Ola bilsinki, bunun səbəbi xəstəlik, günahkarın isə bir növ xəstə olmasından ibarətdir. Xəstəni danlamaq düzgün olmadığı və onu danlamaq əvəzinə müalicə etmək lazım olduğu kimi, günahkarı danlamaq düzgün deyil. Müalicə metodlarından istifadə edərək onu sağaltmaq lazımdır. İmam Səccad (ə) buyurmuşdur; “Həzrəti Xizir (ə) Musa Peyğəmbərə dedi axirinci vəsiyyətinə dedi; “Kimsəni günaha görə heç vaxt danlama.”⁽²⁾ İnsan günahi tanıyıb onunla necə rəftar etməyi bacarmalıdır. İmam Hüseyin (ə) Kərbəla hadisəsində günahkar insanlara qarşı vuruşmaqla bizlərdə bu mövzuda bir nişanə buraxmışdır. Döyüş başlamamışdan qabaq, Hürriyə düşmənin tərəfdən İmam Hüseyin (ə) tərəfə keçib günahını ehtiraf etməsi, Allahdan bağışlanmaq istəməsi, İmam Hüseyin (ə) kimi bir dəyəri anlaması bu günahkar insanın tövbəsinin bağışlanmasından danışır. Hürriyə azad bir insan oldu Allah tərəfindən bağışlandı və İmam Hüseyin (ə) tərəfindən qəbul edildi. İnsan Allaha dönərək bağışlanmasını istədikdə, ilk öncə günahının xəcalətini çəkərək üzr istər və bu şəkildə dua edər; kaşki mən günah edənlərdən olmayaydım, günahım məni səndən uzaq salıb, məni dünya istəklərinə bağlı edib. Bu kimi dualar insani tərbiyələndirir. İnsani özünü danlaması, günahkar olduğunu başa düşməsi və bu günah ilə cəhənnəmə gedəcəyini bilə-bilə yenidən günah etməsi, qəlbin ölümündən danışır. İstəyi tövbə olsa Quran bu barədə buyurur; “Qəlblər Allahı zikir etməklə aramıq tapar.”⁽³⁾¹³ Bu ayədən başa düşmək olurki Rəbbimiz bizə zikir kimi böyük bir yol açıb. İnsan qarşılaşdığı zərərlərdən Allaha sığınmaqla nıcat tapır. İnsan düşmənin qarşısında silaha sarılıb hər zaman səfərbər olmalıdır. O Allaha arxalanmaqla özünü müdafiə etməli, canına, malına, namusuna və hər şeydən əvvəl dininə xəter yetirməsinə imkan verməməlidir. Allahı dayaq bilməklə yanaşı, düşmənin müqabilində iman silahına sarılmaq lazımdır. Qurani kərim buyurur; “Həqiqətən, iman gətirib yalnız öz rəbbinə təvəkkül edənlərin üzərində şeytanın heç bir hökümü yoxdur”⁽¹⁾. Şeytanın şərrindən amanda qalmaq üçün yaradana sığınmaqdan başqa çarə yoxdur. Allah Quranda şeytani bəşərin düşməni kimi tanıdır. Onun şərrindən uzaq olmağı, onunla müxalif olub düşməncilik etməyi əmr edib. Qurani kərim buyurur; “Ey insanlar! Yer üzərindəki qidaların təmiz, halal olanlarını yeyin, şeytanın izi ilə getməyin! Həqiqətən, o (Şeytan) sizinlə açıq-açıq düşməndir.”⁽²⁾ Həzrəti Yusif (ə) “Heyvani şəhvetlərdən nıcat tapmış və Allahın sevgisi ilə zinətlənmişdi. Qəlbi mütləq camalın (Allahın) eşqi ilə

dolmuşdu.Bunun sayəsində də qəlbində kiçik və fani camallara yer verməzdi.”⁽³⁾İnsanın kafir olmasının və küfrə düşməsinin səbəbi Ggünahdır.İnsan günah vasitəsi ilə bəzən kafir olur.Günah insanın fikrini qarışdırır.İnsan Allaha inanır Peyğəmbərə inanır axırda günah üstünə günah edir nəticədə etiqadi zəifləyir və haqqın tərəftari olduğu halda günaha çevrilmiş bir insan olur.Allahın həqiqətlərini qəlbən qəbul edə bilmir.İnsanın imansızlığın kökündə bəzən günah dayanır.İnsanlar dindən çıxırlar.Allahın ayələrini inkar edirlər,İmam Hüseyn (ə) ın qatillərində günahkarlar idi və onların etiqadlarıda zəif idi.İnsan gərək günah etməsin harama düşməsin,buna görə insan gərək gündə beş dəfə namaz qilsin və bunun sayəsində insan günah etməsin.Ayətullah Qazi,Məliki Təbrizi,Ayətullah Şahabadi onlarca alimlər elə bir məqama çatdırlarki insanların batinini gördü elə ali məqamlara çatdılar.Bu alimlər günahdan uzaq durmaqdan bu məqama çatdılar.Dünyada nə ziyanlar var günahın ucbatındandır.Günahda insani zəlil edir qiymətsiz edir,dəyərsiz edir,Allahın yanında hörmətdən salır,insanın ömrünü xaraba edir.İnsan özünü bu dünyada qiymətdən salır,sonunda qiyamətdə tərzisi yüngül olur qiymətsiz olur.İnsan gərək tövbə etsin birdə Əhli Beytin məhəbbəti ürəyində olsun.insan bir balaca diqətsizlik etsə qəlbi ölür.İnsanlar zalimlərə məhəbbət bəsləməsi onların qəlblərini öldürür.Biz günah edirik və bu günah varlıq aləminə təsir qoyur.Varlıq aləmində nə görürüksə biri-birinə zəncirvari birləşib zəncirin bir başını tərپətsən o biri başına da təsir qoyacaq.Hər bir hadisə bizim taleyimizə təsir qoyur.Günah edirsə bu ola

bilsin beş ildən sonra bu günah bizim talehimizə təsir qoysun.Başımıza nə hadisə gəlsə əməllərimizin nəticəsidir.Əməllərimiz bizi qiyamət günü nə olacağımız göstərəcək.Gərək çalışaq ki əməllərimizi günah ilə zay etməyək.İnsan gərək yixildiyində durmasında bilsin,Qurandan yapışaraq durmaq bizi oyadar.Ayətullah Behçətin oğluna yazdığı məktub; “Bahar mehri kimi və xoş iyli güllər kimi salami sənə təqdim edirəm.Əziz oğlum! Ey,bahar ümidim! Ümid edirəm ki,külək kimi axtarışda və işıq kimi zülmətləri aralayan olasan.İstəyirəm ki,dəniz olasan,köpük deyil.Pənahi olmayan çayların və yağış damcılarını öz sinəndə qərar verəsən.Öz lütfünlə hamını bəhrələndirəsən.Dəniz kimi ol ki,batinin zahirdən yaxşıdır.Köpük kimi olma ki,zahiri bəzənmiş və batini xarəbdir.Batininə riya pərdəsi çəkmişdir.Ona görə də aqibəti pisdir.Meh pərdəsini cırar,külək abırını aparar.İstəyirəm ki,dalğalardakı güllər kimi olasan.Uzaq yerlərə səpələnənlər ki,ətri ilə pərişan qəlbləri və qəmli canları sevindirsinlər.Məbada şölə kimi öz ətrafına dolanasan.Görmürsənmi ki,şölə təkəbbürü özündən uzağı və yaxını yandırır,fəzani qaraldar.”

Günahi necə dəf edək.

Günahi özümüzdən uzaqlaşdırmaq üçün ilk öncə ona əhəmiyyət verməmək,Məsələn; Küçə ilə gedərkən,içtimai yerdə oturarkən ,iş yerində,hər hansı bir yerdə olarkən,günah etməmək üçün,Allahi zikir etmək və Allahi yad

etmək,boş vaxt tapan kimi,yaradıılığımız haqında fikirləşməliyik.Biz niyə bu dünyaya gəlmişik,nə etməliyik,vəzifəmiz nədir,bu fikirlər günahi dəf edər və bizi uca Allahın neymətlərinə çatdırar.Allah bizi ən gözəl şəkildə yaradıb.Bizə göz,qulaq danışmaq dil,bəxş edib.Bu səbəbdən dəyərli olduğumuzu anlamalıyıq.Rəbbimiz hər zaman günahlari bağışlayandır.Bizi günah edərkən görən odur.Bizi özümüzə qaytaranda odur.Allahın insanların qəlbində qoyduğu məhəbbət sonsuzdur.Bu məhəbbətlə Allaha sevgi bəsləsək,biz əsla günah barədə düşünmərik.Hər zaman Allah tövbə qapısını açıq qoymışdır.Bu tövbə qapisi bizə bir işıq kimidir.Özümüzü unudan kimi,qəlb evimizi tərk edən kimi,günaha batıb məhv oluruq.Lakin külək ağacların yarpaqlarını tərpedib onların tozlarını tökdüyü kimi,məhz nəsim küləyidə bizim günahlarımızı tökməlidir.Allah bizə günah barədə Qurani kərimdə buyurmuşdur; “Bəli,günah qazanan və qazandığı günahlara əhatə olunan şəxslər cəhənnəmlikdirlər və orada həmişəlik qalacaqlar.”⁽²⁾Alahi tez-tez yada salmaqla,istiğfar etməklə,məkruhdan uzaq durmaqla biz günahın tərk edə bilərik.

Xəta etmək insan üçün bir maneədir,nə qədər xətamiz olsa,aldığımız nəfəs belə bizi axirətə yaxınlaşdırar.Günahi tərk etməkdə də çətinlik yaşayırıq.Allah insani imtahanla sinağa çəkir,çoxluğunun,azlığıнын,ruzisi ilə imtahan edir.Biz buna şükür etməklə Allah itaət etməliyik.Günahkar bir bəndənin xəlvətdə Allah ilə razu niyaz etməsi,onun üçün qəlbinin aydınlanmasına gətirib çıxardır.İlahi sənə güvənirəm,sənə doğru gəlməkdə mənə yardım et,bələləri məndən kənar et,ey günahkarların rəbbi,bəlkə mənim sənə suzuzluqum yarana mənə günah odundan azad et.Belə dualar bizlərə gözəl əhval ruhiyyə sevinc bəxş edər və rabitəmizi gücləndirər,sevgimizin artmasına səbəb olar.İnsan özünə bəla gəldiyində artıq bunun nə şəkildə necə edəcəyini də bilir.Bizi bələlardan qoruyan odur.Ona siğinsaq günah haqqında heç bir şey fikirimizə gətirmərik.İnsan həyatda lazım olan asayışı qazanmaq üçün Allah dərğahına üz tutmasının böyük rolu vardır.Bizə arxayınlıq və mənəvi sükunət bağışlayan amil,yalnız Allahi yad etmək,əlaqə yaratmaq və dua etməkdir.Bu mənəvi əlaqənin kəsilməsi ilə bizim həyatımız cəhənnəmə şevrilir.”Hər vaxt insan günah etsə qəlbinə,qəlbinə qara bir ləkə düşər.Əgər tövbə etsə həmin ləkə təmizlənər.Əgər günahi təkrar etsə qara ləkə yayılaraq bütün qəlbini örtər və insan daha xoşbəxtliyi görməz.”İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur;”Həqiqətən insan günaha düşdükdən sonra,gecə namazından məhrum olur.”⁽¹⁾Günahlarımızın çox olması,dualarımızın qəbul olmasına mane olur.Kumeyl duasında deyilir; İlahi duanın qəbul olmasına mane olan,günahlarımızı bağışla.”Həmin duanın başqa bir hissəsində buyurulur; “Öz izzətinə xatir səndən istəyirəmki,pis əməl və rəftarım,duamın sənə dərğahında qəbuluna mane olmasın.”Dua səmimi qəlbnən olmalıdır ki günahımızı anlaya bilək.Qurani Kərim bu haqda buyurur; “ Əli hər yerdən üzülüb darda qalan bir kimsə ona dua etdiyi zaman onun duasını qəbul edən,şəri sovuşduran,sizi yer üzünün varisləri edən kimdir.”⁽²⁾İnsanın tərbiyyəsi ağacın tərbiyyəsindən digər mühüm bir fərqi,özünü

tərbiyyə qabiliyyətidir. İnsan ağacdən fərqli olaraq, özü üçün təkamül şəraiti yarada bilər. Tərbiyyəçinin köməyi olmadan öz zəhməti hesabına tərbiyyənin müəyyən mərhələlərini tək başına qət edə bilər. Müstəqil şəkildə elm öyrənmək, mümkün olduğu kimi, müstəqil şəkildə tərbiyələnməkdə mümkündür. Müəllim və tərbiyyəçinin rolu inkar olunmazdır. İnsan oturub müəllim və tərbiyyəçi yolu gözləməməlidir. Bir çox mərhələləri tərbiyyəçisizdə qeyd etmək olar. İnsan yerə göyə baxıb Allah haqqında düşünə bilər. Allahın yaratdıqları üzərində düşünüb təfəkkür edə bilər. İnsan qiyamət günü, sorğu suala çəkildiyi zaman, tərbiyyəçim yoxdu deyə üzür gətirə bilməz. Ən azından günahə düşməmək üçün öz-özümüzü

tərbiyyələndirə bilərik. Əli mərhələlərdə bir müəllimə ehtiyac olur. Amma ibtidai mərhələdə tək başına hərəkət edə bilər. Ustad yoxdursa dayanmaqda olmaz. Əhli Beytinin marifi, əxlaq alimlərinin kitabları, müəllimi əvəz edə bilər. Qurani Kərimdə buyrulur; “Məgər özlərindən əvvəl neçə-neçə nəsilləri məhv etdiyimizi görmədilərmiz? (1) Onlara yer üzündə sizə vermədiyimiz imkanlar vermişdik. Göydən onlara bol yağış göndərmiş və yerlərində çaylar axıtmışdıq. Biz onları günahlarına görə məhv etdik və onlardan sonra Başqa yeni bir nəsil yaratdıq.” Bu ayədən Allah bizə əvvəllərdə bizdən neçə-neçə nəsillər yaşayıb onlar məhvə düşər olmaları barədə bizə bunları xatırladır. Cənnəti qoyub cəhənnəmə niyə gedək, nəfsimizin üstünə ayaqımızı qoya bilsək, bax bu əsil dəyişik bir nəfs olar. Biz gəzdiklərimiz yerlərə səcdə edirik, ayaqlarımızın qoyulduğu yerlərə, alnımızı qoyuruq səcdə edib dua edirik. Nəfsimizi sındıraraq ayağımızda günahların üstünə qoyub dur demək lazımdır. İnsan Allah qarşısında öz zəifliyini və möhtaclığını hiss etməlidir. İnsan yaradılış etibarını ilə zəif bir varlıqdır. O, müxtəlif xəstəliklər, bəlalar, müsibətlər qarşısında acizdir. Onu bunlardan qoruya biləcək, yeganə bir güc və qüdrət sahibi vardisa o da Allahdır. İnsan tövbə edib bağışlanmaq istədiyi zaman şeytan tövbəyə imkan vermir. Şeytan deyər; Günah etmələri üçün bu qədər əziyyət çəkirik. Tövbə etdiklərində isə bunlar hədəfə gedər. Günahdan uzaq durmayanların vücudunda şeytan özünə yer tutur. Şeytan iman gətirmiş kəslərin qəlbinə yol tapmaq üçün can atar. Onun Allahı yad etdiyini görüb qaçar. Günahı özündən dəf etmək üçün insan gərək ölümü yad etsin. Həftədə heç olmasa bir dəfə qəbristanlığa gedib təfəkkür etsin. Qəbr əhli və orda olmaq ölümü xatırlamaq insan günahı fikrindən daşıdır. Ölüm, axirət və əbədi həyat aləminə qapıdır. Ölümü tez-tez yada salmaq, günahları unutturur. Ləzzətləri aradan apararıq tez-tez xatırlayırıq. Həzrəti Muhəmməd (s.a.v.) ölümü yad etməyən şəxs dünyaya daha çox bağlı olar. “Bu da günahə meyilli olmağı gətirib çıxardır.” (2) İmam Sadiq (ə) buyurub; “Ölümü yad etmək nəfsi şəhvetləri öldürər, qəflətin köklərini qırar. Qəlbə Allahın vədlərinə ümidi artırır, havayı-həvəsin nişanələrini aradan qaldırır, hərislik alovunu yatırıq, dünyanı adamin gözündə kiçildər.” (3) Kimsə ölümdən qurtula bilməyəcəkdir, hər bir insan bir gün ölümü dadacaqdır. Dirildəndə öldürəndə Allahdır. Biz diri ikən ölümü dadmalıyıq, günah yükündən azad olmalıyıq. Heç kim deyə bilməzki günah bizə xeyir gətirib.

Nə edək ki imanımız güclənsin və küfurdən azad olsun? İnsan istək və iradə cəhətdən azad bir varlıqdır. Xeyir yolunu o, özü seçməlidir. Hər bir əməl insanın iradəsi ilə həyata keçir. İnsanların istəklərinin dərəcələrində müxtəlifdir. İnsan birdən birə övliyələrin yolunu gedmək istəyir. Bu ilk baxışdan onun üçün asan görünə bilər. Hərçənd övliyələr də bu yolu keçib gəlmişdirlər. İstək əsas məsələ olduğu üçün bir yol göstərənə ehtiyac olur. İnsan özünü tərbiyələndirmək istədikdə Allaha üz tutar. Müasir alimlərdən sayılan mərhum “Əllamə Təbatəbai o qədər həyəli olmuşdur ki, gözünü ətrafındakıların gözüne dikmədən belə çəkinmişdir.”⁽¹⁾ Rəvayətlərdəndə belə görünür ki, axirət əhli həyəli olur. Kimsəyə qarşı ədəbsizlik etmir. Axirət əhli daim özünü ədəbli aparar və xəcalətli olar. Dünya əhli isə bunların əksi olaraq ədəbsizlik edər və günahə yönəlmərlər. Bu böyük şəxsiyyətlərin bu İlahi dəyərlərə boyun əyməsi onların dünya və axirətinin təmin olunmasını göstərir. Biz ən çox şəxsiyyət pərəstliyə üsünlük verdiyimiz üçün, Allahın üstün dəyərləri yaddan çıxır. Adət olunmuş günahlardan çəkinmək üçün, böyük səbrə və dözümə ehtiyac var. İlk öncə asan işdən başlamaq lazımdır. İnsan birdən-birə ağır çəkili daşı qaldıra bilməz. Amma yüngül daşları qaldırmaq nəyəsə nail olmaq olar. Bu işdə bir yol göstərənə ehtiyac var. İnsani əlindən tutub irəli aparsın. O, insan tədricən günahdan çəkinəcək. İnsan günahə şərait yaradan insanlardan uzaq durmalıdır. Əgər harda günah varsa ordan uzaq durmaq lazımdır. Günah doğuran səhnələrdə, musiqilərdən, sözlərdən, baxışlardan çəkinən insan, günahə batma ehtimalı çox azdır. Günahdan uzaq olmaq istəyən öz yeməklərinə, nəzarət etməlidir. Xüsusilə insanı bərk peşiman edən, ona ağır əzab verən, ən təsirli insan öldürmək kimi günahlardan qaçınmalıdır. Necəki Habil öldürən Qabil onu dəfn etməkdə aciz qalır. Bu hekayədə buyrulur; “Beləliklə nəfsi onu qardaşını qətlə yetirməyə həvəsləndirdi və (bu işi ona) asan göstərdi. Beləliklə, onu öldürdü və ziyana uğrayanlardan oldu. İnsan çarəsiz qalanda, hansısa bir maddi çətinliyə düşəndə ona lazım olan mənəviyyatdır ki o, hüsur tapıb pis işlərə qoşulmasın. Naz insanı tərbiyyə edər, zülmətdən aydınlığa çıxardar. Bunun əksi olaraq qardaşını öldürəni aciz bir vəziyyətdə görürük. Qurani kərim buyurur; “Allah ona qardaşının görünməməli olan cəsədini necə gizlətməsini göstərmək üçün (nəyisə basdırmaq üçün) yeri qazan bir qarğa göndərdi. O dedi vay olsun mənə! Məgər mən bu qarğa kimi olub qardaşımın cəsədini gizlətməkdən də aciz olmuşam! Beləliklə o peşiman olanlardan oldu”⁽²⁾. İnsan əgər özünü tərbiyyə edə

bilməzsə, həyatda heç bir nailiyyət əldə edə bilməz. İnsan əgər nəfsinə qalib gələ bilməzsə, şübhəsiz ki, həvayi nəfsinin qurbani olur və axirətini əldən verir. İnsan özünü islah edə bilməzsə, dinində sabit və möhkəm ola bilməz. Buna görə insan özünü tanımalıdır. Tanımaqın yolu, əxlaq və irfan kitabları mütləqə olunmalıdır. İmanımızın kamil olması üçün elimimizi artırmalıyıq. Cəmiyyətə baxışlarımızı dəyişməliyik. Məsumların (ə) ardınca gedməliyik. Dağın böyüklüyünü bilmək üçün gərək dağa tərəf hərəkət edəsən. Günahdan çəkinməyin ən rahat yolu

zəhərli və günah mühitinə düşməməkdir.İnsanın ruhuda cismi kimi xəstələnə bilər.Bizi yoldan saxlayan amillər; Tamah,şəxsiyyət-pərəstlik,qənaət etməmək,sadə yaşamağı sevməmək bu kimi amillər bizim yolumuzu kəsir.Günah boy atmamış onu çıxardıb kökündən atmaq lazımdır.Bataqlıq hücum edən milçəkləri bir-bir öldürmək çarə deyildir,çarə bu bataqlığı kökündən qurutmaqdır.Hər an zikir deməklə Allahı xatırlamalı.Qeybətini,günahı var olduğu məclislərdən uzaq durmalı.Yağış yağarkən bütün yerdəki batan nə varsa təmizlədiyi kimi,insanın həqiqi göz yaşlarında onun günahlarını yuyub aparar.Xalis göz yaşları axıdılır".Əgər gecə vaxtı səhərə yaxın,xəlvət bir yerdə qəlbin yandı və günahlarına görə göz yaşı axıtdın,bil ki,bunun çox təsiri vardır!⁽¹⁾ Həqiqətən demək olar ki,bu ixlasa çox yaxındır.Əməl tərəzisində Allah qorxusundan axıdılan bir damla göz yaşından daha ağır bir şey yoxdur! Bir damla göz yaşının əsla maddi çəkisi yoxdur,ancaq xalis olan zaman,yalnız Allaha xatir olan zaman çox əsəri vardır.Çox işləri görə bilir.Dəryalarda atəşi söndürür."Ölümü fikirləşmək və ölümün olması insanı günah ardınca düşməkdən çəkindirir.Hər kəs üçün hər bir halda ölüm ehtimalı vardır,istər sağlam olsun istər sağlam.Məsələn,nəfəs getdi və gəlmədi,harda olursan ol,kimliyindən aslı olmayaraq,hər bir halda ölüm ehtimalı vardır.Əksinə ölümü gözünün önünə gətirib de ki,bəlkə bu gün mənim axirinci günümdür.İnsan namaza qalxarkən belə axirinci namazı kimi qılmalıdır.İnsan fikrində tez-tez ölümü xatırlasa,günaha meyli bir o,qədərdə azalar.İnsan əgər ölümü yad etsə bəndə olar.Daha mənəm-mənəm deməz.Özünü müstəqil bilməz.Qüdrət Allahındır,mənim malım,mənim gücüm,deməz.Öz mallarını Allah yolunda xərcləyər.İnsanın əlinə pul gələn kimi necə şad olur,amma o var əldən çıxan zaman insan üzülür.Üzülməyimizin səbəbləri də,yarananın yaradana olan meyilsizliyi dir.Zaman keçdikcə insan ömrü Allaha yaxınlaşır,ölüm insan üçün yaxın olur,günahdan kənərləşmək insani təqvalı edər.

İnsan və Günah bu ikisi arasındakı əlaqə

İşlərdə həddən artıq mira edən şəxs kor İnsanlar günah etdikcə Allahdan uzaqlaşar,sonu xeyrli olmayan cəhənnəm odunda yanar.Allah bizə doğru yolu göstərər bu yol haqdır.Günahımız çox olduqca,insanlıqdan çıxar,heyvani hislərə yiyələnərik.Günahımız bizə insan olmağımızı unutdurar,səsimizin tonu,hərəkətlərimiz,davranışlarımız,yemək yeməyimiz dəyişər.İnsan və günah bunlar biri-birinə olduqca yaxındır.Bu ölümə qədər gedən bir prosesdir.Ölüm gəldi,vaxt bitdi,günahkar cəhənnəmə günahsız cənnətə gedər.İnsanın günahdan uzaq durması onu aliləşdirər,onu saflaşdırar.İnsan mira kimi günaha sürüklənərsə,öz səhvini belə qəbul etməz.Çünki nə etdiyini qəbul etmir.Belə ki,başqalarında səhfi axtarmaqla öz səhvini görmür.İmam Əli (ə) buyurur; "Batıl olar,haqqı görməz."⁽¹⁾Günah olmasaydı insanların hamısı eyni cür olardı,zövqlər eyni olardı,Allaha tərəf getməkdə bir istəkdə olmazdı.Allah nə yaradıbsa ən

gözəlin və xeyirli olanını yaradıb. Varlıq aləminə badiqda belə görürük ki, bir saniyyə içində nələr baş verir, təbiətin coşması, dənizli dalğaların tufan qoparması, ildırımın səsinə ki o, qorxuducu, vahiməli səslər bizlərin ehtiyac sahibi olduğumuz bir daha aydın olur. Allah bir an nəfəsimizi kəssə hər şey bitər. Yerdə və göydə olan hər bir şey onundur, onun bizə ehtiyacı yoxdur, əksinə bizim Allaha ehtiyacımız olmalıdır ki gedib haqqa çataq. İnsanın günahı meyilli olması onun yaradılışının qayəsidir və bu belədə olub, günahdan çəkinməklə insani dəyərlərə malik oluruq, insanlıqdan çəkinməklə heyvani istəklərə boyun əymiş oluruq. Dünya əslində bir oyundu bizə bu tamaşanın bir aktıdır, Allah bizi buraxıb ki görsün hələ bəndə necə özünü aparacaq. Zövcənəmi yaşamaq, təqva libasını geyinib yaşamaq bu seçimi Allah insani azad buraxmaqdan imtahan edir. İnsan asanan görünən bir işi özü-özünə cətinləşdirir. Xeyirimizi güdüb istəyimizin ardınca gedirik fəsada düşər olmaq da məşh bunnan yaranır. Fəsada düşən insanın bir dəyəri yoxdur, onu dəyərli edən onun namazı, orucu, saleh əməlləridir. Günahımızın saflaşdırılması üçün bir an olsun belə gecikməməliyə anında həll yolunu tapıb Rəbbimizə dönməliyik. Əyləncələr dünya ləzzətləri, kef məclisləri, bunlar hamısı dünya üçündür. Möminin ləzzəti onun duasıdır, uzun səcdələridir, bizə uzaq görünən əslində çox yaxındadır. İnsan günah edə bilər, amma Allahdan ayrı düşsə məhv olar. Hər gün bir insanlıqdan çıxar və Allahdan ayrılır. İnsanlar dünyanın aldadıcı keçici olan gözəlliyinə aldanırlar, ona ürək bağlayırlar. Lakin onlar bilmirlər ki, hər bir şeyin yaxşısı Allah dərgahındadır. İnsanlar maddi neymətləri əsas götürürlər. Lakin onlardan da daha yaxşısını Allah hüzurunda olmasından xəbərsizdir. Allah insanlara bildirir ki, cənnətdə böyük neymətlər var, çaylar axan bağlar vardır və onlar həmin neymətlərdən yararlanacaqdır. O, nəfsi ilə mübarizə aparmalı və öz həyatını puç etməməlidir. Əgər insan həyatını dünya ləzzətləri içində keçirdə, onun ağılı və düşüncəsi günahı qərq olub axirəti ziyan içində olar. Quani Kərim buyurur; “Etdikləri əməllərin mükafatı olaraq möminlər üçün göz oxşayan nə cür neymətlər gizlənilib saxladığını heç kəs bilməz.”⁽¹⁾ Burada insan və günah anlayışı arasında qaldıqda ən yaxşısını seçməlidir. Çünki insan dünya və axirət xoşbəxtliyini asan əldə etmir. Hal bu ki həyat zəhmətsiz əldə edilmir. İmam Əli (ə) buyurur; “oğlu İmam Həsən (ə)-a vəsiyyətinə buyurmuşdur; dünya əhlinin seçdiyi və ürək bağladığı şeylərə əsla aldanma!”⁽²⁾ Həqiqətən dünya əhli hürən itlərə və qan içən yırtıcılara bənzəyir ki, bir-birinin üstünə hürür, güclü gücsüzü yeyir, böyük kiçiyi xar və zəlil edir.” İnsanın əgər qəlbi ölsə onun qəlbini şövqə gəlməsi üçün lazım olan namazdır, duadır, zəlillikdən çıxar və dəyərli edən bir varlıq olar. İnsan öz qəlbinin qapısını açmalıdır ki, elimin nuru ona yol açsın. Qəlbinin qarşısında əgər bir səs varsa o, səddi sindirməlidir. İnsan özündən razı olmamalıdır. Nəyi varsa Allahdandır. Öz nəfsindən Allaha şikayət etməlidir. Allahım nəfsim məni həlak etdi, şeytan və nəfsim məni rahat buraxmır. Əgər insan həqiqətən” iyyakə nəstəin” desə Allahdan kömək istəsə Allah hökmən ona kömək edir. Rəvayət olunur ki”⁽³⁾ Bir şəxs səhər evdən çıxmaq istəyəndə şeytanlar onun dövrəsini alıb gözləyirlər, evdən çıxıb deyəndə ki, Allaha

iman gətirmişəm və Allaha təvəkkül edirəm.”Bu zaman şeytanlar qaçib gedirlər.İnsan bilməlidir ki qarşısına çıxan hər bir müşkül və günah onu Allahdan ayrı salmamalıdır.İnsan öz məqsədinə çatana qədər qarşısına çox maneələr çıxır,bu maneələri dəf etməklə məsh öz istəyinə çata bilər.Bütün varlıqlar Allahi təsbih edir.Qalaktikada nə varsa onu zikr edir.Qurani Kərim buyurur; “Göylərdə və yerdə nə varsa,(hamisi) Allahi təsdiq edib şəninə təriflər deməkdədir.”⁽⁴⁾ Onun təkamülü üçün hər bir şərait yaradılmışdır.Şeytanın hiyləsinə uymayan insan həm dünyə həm də axirət hədəfinə nail ola bilər.Hər bir insanın içində əbədiyyət sevgisi vardır.İnsanın bu yaşamaq hissi fitrətən gəlir.Əbədiyyətə olan meyl insanın özünü istəməsindən irəli gəlir.Hər bir şəxs özünü sevdliyindən təbii ki,həyatda əbədi qalmasını arzulayır.İnsanın özünü sevməsi o demək deyil ki,o hazırki anda özünü sevir,lakin gələcəyinə biganə yaşayır.Əksinə,insan hər vaxt özünü sevir,elə bu səbəbdən də yaşamasını arzulayır.

Nəticə

Allah insanı məxluq kimi dəyərli bir varlıq olaraq yaratdı.Yaradılmış məxluqatların arasında insan ən mükəmməlidir.Mükəmməl sözü ən üstün olan bir dəyərdir ki Allah da bu dəyərli vücudumuzda bizə yol getmək üçün lazım olan hər bir şeyi qoymuşdur.Günahımızın olması bizə bu yolda dəyər tapmağımızı necə və hansı şəkildə doğru yol üzərində olmağımızı Allahı düşünərək və ibadət və itaət əməllərimizi saflaşdırmaq doğru istiqamət tapmalıyıq.Rəhman və Rəhim olan Allah bizlərə bu yolda dəyərli olduğumuzu göstərmişdir.Günahkar və mömin insanlar hər hansı olursa olsun,Allah üçün hər ikisində dəyərlidir,günahkarın tövbəsi,möminin xeyir əməli bunlar doğru yola aparır.İnsanın günah etməsi Allah bunu insanın üsyankarlıq etməsi kimi görür.Bunun əvəzində Allah günahkarlara qiyamət günü əzabı dadıracaq.Hər bir şeyin sonu olduğu kimi insan ömrünün də bir sonu vardır,sonumuzu özümüz xeyirli və ya xeyirsiz etməklə aydınlaşdırırıq.İnsanlığın ən şərəflisi haqqa boyun əyəndir,haqqı bilməkdir,haqqa ibadətdir,haqqı sevməkdir.İlk öncə Allah insandan razı olmalıdır.Allaha qul olduğumuz üçün ibadət edərək.İnsanlar görmürlər ki onlardan əvvəllilər,ataları,babaları,əjdaddları hara getdilər,bu dünyadan hər gün insanlar gedir.Heç bir əşyamızı ora götürməyəcəyik,bir şey götürəcəyik o da etdiyimiz əməllərimizi.Qəlbimizi hazırlayan Allahdır,ona görə Allahı sevməliyik.Çünki Allah bizim fitrətimizdə onu sevməyimizi qoyub.İnsanın fitrətində vardır sevmək.Bizə hər zaman nemətlər ehsan edən Allahdır.Bizlər hər saniyyə onun nemətlərindən faydalanırıq.Allahın sevməyimizin nədəni budur.İnsan Allahı sevməlidir çünki yer üzündəki dağları,göyləri,dənizləri yaradan odur.İnsan bunları birən düşünüb qəbul etməlidir.Allahın sevgisi üçün nə edə bilərik,Allahın sevgisini qazanmaq üçün nə etməli,qəlimizdə günahlar var Allah üçün bunlardan keçməliyik.Əgər Allahı sevirsənsə dua edib bağışlan və qəlbinin başqa şeylərnən

qaralmasına izin vermə.Onun rızasını qazanmaq üçün biz fədakarlıq etməliyik.Allah tövbə edəni sevir,əmin olmalıyıq ki fədakar olsa q dəyərimiz artar.O zaman Allahdan daha cəmərd kimsənin olmadığını görərsən.Allah Qurani kərimdə belə buyurur; “Möminlərin Allaha olan sevgisi daha güclü bir sevgidir”(1).

İstifadə olunan ədəbiyyat

- 1.İslamda əqidə əsasları.Müəllif;” Ustad Cəfər Sübhani”.Bakı, “Mirasnəşr”,2012.
- 2.Əxlaq.Müəllif; “Seyid Abdullah Şübbər”.Nurlar,bakı 2014.
- 3.Qurani Kərim.Şərhləri tərcümə edən “Ayətullah Mirzə Əli Meşkini Ərdəbili”.çap 2009.
- 4.Allaha sığınmaq.Müəllif; “Ayətullah Şəhid Əbdülhüseyn Dəstğeyb”Bakı 2013.
- 5.İlahi rizaya aparan İbadətlər.Müəllif; “Nazim Əkbərov”.Bakı,xəzər Nəşriyyatı 2013.
- 6.Allaha doğru.Müəllif; “Ayətullah Mishab Yəzdi”.Çap tarixi-2011.
- 7.Günahın Acısı.Müəllif; “ Seyid haşim Rəsuli Məhəllati”.çap tarixi-2007.
- 8.Quranda Əxlaq.Müəllif; “Mishab Yəzdi”.Bakı 2011.
- 9.Müfəzzəlin Tövhidı.Müəllif; “İmam Cəfər Sadiqin (ə),sahabəsi Müfəzzələ Dünyanın qəribəlikləri barədə buyurduqları”.Çap tarixi-2013.
- 10.Ruhun tərbiyyəsi.Müəllif; “Ayətullahul-üzma seyid Kamal Heydəri”.Bakı 2013.
- 11.İlahi Əxlaq.Müəllif; “Ayətullah Müctəbə Tehrani”.Çap tarixi-2013.
- 12.Feyz yağışı.Tərcümə edən “Elşən Eldar oğlu Mahmudov”.Bakı 2014.
- 13.Kəlamlardan Məqamlar.Müəllif; “Ustad Abdullah Fatimi Niya”.Bakı 2015.
- 14.Xəsaisul-Hüseyniyə.Müəllif; “Ayətullah Cəfər Şüştəri”.Bakı 2014.
- 15.Xütbə.”Hacı şahin”.Günahkar bəndə.Link; <https://youtu.be/3wDULqP8dQ>.